

BİBLİYOGRAFYA :

Halife b. Hayyât, *et-Târîh* (Ömerî), s. 496-505; Dîneverî, *el-Ahbarü'l-ıwâl* (nşr. V. Guirgass), Leiden 1888, s. 388-396; Ya'kûbî, *Târîh*, II, 433-443; Taberî, *Târîh* (de Goeje), III, 610, 647, 651-667, 764-974; Mes'ûdî, *Mürûc'ü'z-zeheb* (Meynard), VI, 415-487; Hatib, *Târîhu Bağdâd*, III, 336-342; İbnü'l-İmrânî, *el-İnbâ' fî târîhi'l-ıhulefâ* (nşr. Kâsim es-Sâmerrâî), Leiden 1973, s. 89-95; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, VI, 221-295; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, IX, 334-339; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, XIV, 97-99; Ahmed Ferid Rifâî, *Âsrü'l-Me'mûn*, Kahire 1346/1928, I, 189-209, 219-256; Zirikî, *el-A'lâm*, VII, 350-351; M. A. Shaban, *Islamic History*, Cambridge 1976, s. 39, 41-45; Hakkı Dursun Yıldız, *İslamiyet ve Türkler*, İstanbul 1976, s. 61-65; Anwar G. Chejne, *Succession to the Rule in Islam*, Lahore 1979, s. 109-118; Ahmed Zeki Safvet, *Cemheretü resâ'ili'l-Ârab*, Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-İlmiyye), III, 194-203; Hudaî, *Muḥâdarât* (Abbâsiyye), s. 157-174; Hasan Ahmed Mahmûd – Ahmed İbrâhim eş-Şerif, *el-Âlemü'l-İslâmî fî'l-âsrî'l-Abbâsî*, Kahire, ts. (Dârü'l-Fikrî'l-Arabî), s. 109-114; Yûsuf el-Uş, *Târîhu 'aşrî'l-ıhlâfeti'l-Abbâsiyye*, Beyrut 1402/1982, s. 85-89; Reşid Abdullah el-Cümeylî, *Dirâsât fî târîhi'l-ıhlâfeti'l-Abbâsiyye*, Rabat 1984, s. 79-86; Hasan İbrâhim, *İslâm Târîhi*, II, 359-361; F. Gabrieli, "Documenti relativi al-Califato di al-Amin in at-Tabari", *Rendiconti della Reale Accademia deincei*, ser 6, III (1927), s. 191-220; a.mlf., "La Successione di Hârûn ar-Raşid e la guerre fra al-Amin e al-Ma'mûn", *RSO*, XI (1928), s. 341-397; a.mlf., "al-Amin", *Et* (Fr.), I, 449-450; S. B. Samadi, "The Struggle between the two brothers al-Amin and al-Ma'mûn", *IC*, XXXII (1958), s. 99-120; K. V. Zetterstéan, "Emin", *IA*, IV, 258-259; Fikret İşıltan, "Me'mûn", a.e., VII, 693-694.

HAKKI DURSUN YILDIZ

EMİN-i AHMED-i RÂZÎ

(امین احمد رازی)

(ö. 1002/1594'ten sonra)

Heft İklîm adlı eseriyle tanınan
İranlı tezkire müellifi.

Rey'de doğdu. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Kültürlü ve zengin bir aileye mensup olduğu anlaşılmaktadır. Babası Hâce Mirza Ahmed ve şair olan amcası Hâce Muhammed Şerif, Safevî Hükümdarı Şah I. Tahmasb zamanında (1524-1576) önemli görevlerde bulunmuşlardı. Amcazadesi Hâce Gıyâs Bey, Bâbürlü Ekber Şah'ın (1556-1605) sarayında yüksek bir görevde bulunduktan sonra Cihan-

gir'in vezirlerinden biri oldu. Emîn-i Râzî de diğer bazı şair ve edipler gibi Hindistan'a gidip Ekber Şah'ın sarayına intisap etti. Kendisini şöhrete kavuşturan *Heft İklîm* adlı tezkiresini 996'da (1588) Hindistan'da iken yazmaya başlayıp altı yılda tamamladığına göre 1002'den (1594) sonra vefat etmiş olmalıdır.

Heft İklîm, yedi coğrafi bölge esası-na göre düzenlenerek yedi bölüme ayrılmış; her bölümde, kendi içinde daha küçük bölgelere, ülkelere veya şehirlere ayrılan bir bölge (iklim) ele alınmıştır. Her ana bölgenin tarih ve coğrafyası hakkında bilgi veren bir girişten sonra, orada yetişen büyük şahsiyetlerin biyografileri genellikle ölüm tarihi sırasına göre ve çok defa kısa olarak anlatılmıştır. Eserin tamamında 1560 âlim, şair, edip, mutasavvıf, emîr ve hükümdarın biyografileri ele alınmış, şairlere ve şiirlerine daha çok yer verilmiştir.

İran edebiyatı tarihi için önemli bir kaynak olmakla birlikte daha önce yazılmış tezkirelerden pek çok nakil ve ictibas ihtiva eden eserin dili, o dönemde yazılmış diğer mensur eserlere göre daha sadedir.

İran'da ve İran dışındaki çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları bulunan *Heft İklîm*'in ilmi bir neşri henüz yapılmamıştır. Eserin E. Denison Ross, A. H. Harley ve Abdülmuktedir tarafından gerçekleştirilen yayımı (I-III, Kalküta 1918, 1927, 1939) eksiktir. Cevâd Fâzıl neşri ise (I-III, Tahran 1341 hş./1962) tam olmakla birlikte fihristi bulunmadığı, birçok yanlışlık ve matbaa hatası ile dolu olduğu için ilmi neşir sayılmaz.

BİBLİYOGRAFYA :

Emîn Ahmed-i Râzî, *Heft İklîm* (nşr. Cevâd Fâzıl), Tahran 1341 hş./1962, I-III; Ebû'l-Fazl el-Allâmî, *The Â'in-i Akbarî* (trc. H. Blochmann), Delhi 1989, I, 572, 576; Rieu, *Catalogue*, I, 335; III, 970; Storey, *Persian Literature*, I, 1169-1171; Rızâzâde Şafak, *Târîh-i Edebiyyât-ı İran*, Tahran 1341 hş., s. 398-399; Ahmed Gülçin-i Meânî, *Târîh-i Tezkirehâ-yı Fârsî*, Tahran 1349 hş./1970, II, 410-414; Nefîsî, *Târîh-i Nazm u Neşr*, I, 382; H. Massé, *Anthologie persane*, Paris 1950-55, s. 376; Rypka, *HIL*, s. 452, 495; Hân-bâbâ, *Fihrist*, I, 1258; E. Berthels, "Râzî", *IA*, IX, 645; M. U. Memon, "Amîn Ahmad Râzî", *Elr.*, I, 939.

M. NAZİF ŞAHİNOĞLU

EMİN EFENDİ, Edirmeli

(ö. 1198/1784)

Osmanlı hattatı.

1142 (1729) yılında Edirne'de doğdu. Babası, mevâlî'den Mehmed Rûhî Efendi'nin akrabasından Halil Efendi'dir. Mehmed Emin, Edirne'de ilk tahsilini yaptığı yıllarda Hattatzâde Hüseyin Efendi'den sülûs ve nesih yazılarını öğrendi. Nazîrâ İbrâhim Efendi'nin yazdığı tarih beytinden (Nazîrâ bir ziyâde oldu hattât/Zehî hatt-ı dilârâ bârekel-lâh [1155/1742]) on üç yaşında icâzet aldığı anlaşılmaktadır.

Genç yaşta İstanbul'a giden Emin Efendi, I. Mahmud zamanında (1730-1754) gümrük emînliği yapan İshak Ağa tarafından himaye edilerek sarayda Baltacılar Koğuşu'na alındı. Bir ara Darüssaâde Ağası Şehid Ahmed Ağa'ya kahvecilik yaptı. Yazısının güzelliği sayesinde bir müddet sonra Dîvân-ı Hümâyûn'a girdi. Celî-sülûs yazıya merakı olduğundan sanatını bu alanda geliştirerek güzel eserler verdi. I. Mahmud devrinde Edirne Sarayı'nda yapılan binaların tarih kitâbelerini, İstanbul'da Arap Camii'nin mahkeme tarafındaki "selâmün aleyküm bimâ sabertüm" ibaresini, Gümrük Emîni İshak Ağa'nın Beykoz ve Kireçburnu'nda yaptırdığı çeşmelerin kitâbelerini yazdı (Müstakimzâde, s. 409-410). Emin Efendi İstanbul'da vefat etti ve Edirnekapı Mezarlığı'na defnedildi.

Emin Efendi'nin, kitâbelerini celî-sülûs hattıyla yazdığı çeşmelerden Beykoz'da bulunan ve on lülesinden dolayı "on çeşmeler" diye de anılan İshak Ağa Çeşmesi'nin kitâbesi 60 × 215 cm. ebadında ve ketebeşiz olup tek satır halinde mermere hakkedilmiştir. Kitâbe, "Sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât es-Seyyid İshak Ağa Emîn-i Gümrük-i Âsitâne, sene 1159" ibaresini taşımaktadır. Bu çeşme 1976 yılında Beykoz Belediyesi tarafından aslına uygun olarak onarılmıştır.

Beykoz çayırının iki kıyısında bugün de mevcut iki çeşmeden Terazibaşı Çeşmesi diye anılan çeşmenin kitâbesi 66 × 130 cm. ebadında, mermere hakkedilmiş, celî-sülûs hattıyla, ketebeşiz ve üç satır halinde olup üzerinde yukarıdaki ibare ve 1163 (1750) tarihi bulunmaktadır. Beykoz Ortaçeşme otobüs durağı yakınındaki diğer çeşmenin mermere hakkedilmiş 70 × 73 cm. ebadındaki üç satırlık, ketebeşiz, celî-sülûs kitâbesi de

Edirmeli
Emin Efendi'nin
celî-sülûs
hatla yazdığı
İshak Ağa
Çeşmesi'nin
kitâbesi -
Beykoz /
İstanbul